

Рух мелодики у німецькій мові чітко корелює з **фразовим наголосом**, який також слугує інформативному членуванню мовленнєвого повідомлення через виділення комунікативно важливих елементів з метою привернення уваги слухача. У мовленнєвому потоці словесний наголос часто нейтралізується та підпорядковується синтагматичному та фразовому акцентам. Для підготовленого та спонтанного видів мовлення різного ступеня емоційного забарвлення характерне наголошення переважно самостійних повнозначних слів – іменників, дієслів, прикметників, прислівників, – тобто фрагментів, які несуть більшу комунікативну вагу на відміну від службових слів – займенників, сполучників, прийменників та допоміжних дієслів, – які промовляються переважно або зі слабким наголосом, або взагалі не виділяються акцентом. Поряд із синтагматичним та фразовим акцентами досить часто зустрічаються логічний та емпатичний наголоси, які вживаються в рематичній частині висловлювання й виділяють не лише повнозначні частини мови, а й службові, але їх наявність слід розглядати скоріше не як закономірність фразової акцентуації, а як випадковість, обумовлену емоційним станом співрозмовників та екстралінгвістичними чинниками. Засвоєння співвідношення наголосів у фразі є важливою передумовою успішного оволодіння інтонацією німецької мови.

Інформативним чинником для реалізації прагматичного наміру мовця є **темпомовлення**. Зміна темпу суттєво впливає на сприйняття мовленнєвого повідомлення слухачами. Так, уповільнення темпу до певних меж викликає посилену увагу слухача, а його прискорення веде до вибіркового сприйняття інформації. Водночас занадто повільний темп мовлення теж не сприяє налаштуванню слухачів на отримання нової інформації й, відповідно, не досягає комунікативного ефекту. Для німецької мови характерний досить швидкий темп мовлення (5–8 складів або 10–15 звуків за секунду) [3, с. 250], який прискорюється на менш інформативних фрагментах повідомлення та уповільнюється на інформативно насичених, що спостерігається переважно на матеріалі підготовленого мовлення. У спонтанному мовленні не існує чіткого темпорального розмежування між головною та фоновою інформацією, крім того, темп спонтанного повідомлення більш повільний.

Таким чином, для успішного оволодіння стандартною німецькою мовою необхідно вивчати особливості її інтонаційної структури, зокрема специфіку реалізації таких її компонентів, як мелодика, синтагматичний та фразовий наголоси, паузи та темп мовлення залежно від комунікативного наміру мовця та закономірності актуального членування фрази й тексту відповідно до їх прагматичного потенціалу.

### **Література**

1. Прокопова Л.І. Вступний курс фонетики німецької мови для вузів. / Лариса Іванівна Прокопова. – Київ: Грамота, 2004. – 136 с.
2. Стеріополо О.І. Теоретичні засади фонетики німецької мови. / Олена Іванівна Стеріополо. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 320 с.
3. Pompino-Marschall B. Einführung in die Phonetik / Bernd Pompino-Marschall. – Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2009. – 324 S.
4. Steriopol O. Intonationals Komplexphänomen. / Olena Steriopol. – Germanistik in der Ukraine – 2009 – Nr.4. – S.75-86.

**Дикарева Л.Ю.,**  
кандидат філологічних наук,  
доцент, завідувач кафедри українознавства  
Київського національного університету  
будівництва й архітектури

### **КНИГАРНІ НА ХРЕЩАТИКУ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ**

**Анотація.** Розглядається історія становлення та розвиток видавничої діяльності в Україні. Аналізуються причини гальмування видавничої справи в сучасній Україні та шляхи подолання кризи в цій галузі.

**Ключові слова:** книгодрукування в Україні, видавнича діяльність, книжковий ринок.

**Abstract.** The history of the formation and development of publishing in Ukraine. The reasons deceleration of publishing in today's Ukraine and ways of overcoming the crisis in the industry.

**Key words:** publishing books in Ukraine, publishing activities, book market.

Ідея звернутися до цієї теми виникла, коли на Великій Васильківській (58) неподалік від Хрещатики звернула увагу на вивіску «Penthouse». Виявилося, що це стриптиз-бар, а знаходиться він у підвалі житлового будинку. Згадала «закон братів Капранових»: чим менше бібліотек, книгарень, тим нижчий рівень культури населення, а отже, і здатність аналізувати події й самостійно приймати рішення. Одразу ж захотілося поцікавитися: а скільки зараз на Хрещатику книгарень і бібліотек. Виявилося, що станом на лютий 2016 р. лише одна книгарня і жодної бібліотеки (ми не враховували магазинчики в підземних переходах).

В Українській асоціації книговидавців і книгорозповсюджувачів стверджують, що за 12 останніх років кількість книгарень в Україні скоротилася вдсятеро. Незважаючи на те, що у 2006 році ввели податкові пільги для видавництва, а 2007 рік був оголошений роком книжки в Україні, книжкові крамниці продовжують закриватися, їх поглинають сильніші й прибутковіші конкуренти. Причиною такого скорочення книговидавці вважають прийняття статті 181 Державного бюджету на 2007 рік. У ній говориться, що приміщення може здійснювати продовження оренди тільки на конкурсній основі, а брати участь у цьому конкурсі може будь-хто. Це означає, що за приміщення з книгарнями змагаються дорогі магазини, ресторани швидкого харчування та приватні офіси (до цього переліку можна додати ще й стриптиз-бари). Їхній бізнес прибутковіший, і податки, відповідно, у бюджет міста більші. У такому випадку здогадатися, хто виграє конкурс на приміщення, нескладно. Так, тільки з 2005 р. по 2007 р. в Києві закрито 3 книгарні та 18 видавництв.

Аби зрозуміти проблему, необхідно дослідити історію створення бібліотек та книгарень в Україні. Виникнення бібліотек та книгодрукування в Київській Русі свідчить про особливе шанування до книжки й до освічених людей. Створення Ярославом Мудрим бібліотеки та передача її до Софійського собору вважається першим історичним фактом з історії книгозбірень в Україні. Досить значні бібліотеки формувалися в церквах столиць удільних князівств, особливо в головних монастирях. Так, найбільшою вважають збірку рукописів Києво-Печерської лаври. Книжки зберігалися не лише в церковних бібліотеках. Монахів, які мали власні книжки (переписані ними самими або кимось подаровані), сучасники особливо шанували, бо «читання книжне» вважалося шляхом до святості. Власні книгозбірні мали також заможні шляхтичі й міщани.

У другій половині XVII ст. й у першій половині XVIII ст. найбільші бібліотеки були при навчальних закладах та у великих монастирях, найвідомішою з яких є бібліотека Києво-Могилянської академії. Важливим для розуміння кола інтересів освітніх і церковних діячів, вихованців Києво-Могилянської академії є опис бібліотеки Ф. Прокоповича, яка нараховувала під кінець його життя близько трьох тисяч томів. Про значущість книгозбірні свідчить той факт, що після переїзду Ф. Прокоповича до Петербурга його бібліотеку сучасники вважали найкращою в державі, зокрема багатшою від імператорської [1, с. 127-136].

Історія виникнення книгарень на Хрещатику починається разом із розбудовою цієї вулиці у першій половині XIX ст. і стає особливо активною під час «будівельної лихоманки» у другій половині XIX ст. Першою книгарнею на Хрещатику став магазин С. Літова, який у 1828 р. приїхав із Москви. Ця книгарня була розташована на місці нинішнього Українського дому на Європейській площі. На початку 30-х років С. Літов відкрив ще одну книгарню на Хрещатику, де торгував російськими книжками, але більшим попитом тоді користувалися польські та іноземні книжки. Будучи монополістом, С. Літов зміг захопити весь місцевий книжковий ринок, упродовж багатьох років книгарня С. Літова була єдиною в Києві. Завдяки цьому книгарні С. Літова формували літературні смаки у місті, оскільки більшість читачів могла читати лише те, що пропонували його магазини. Конкуренти з'явилися тільки у 50-х рр. XIX ст. Так, у довідниках зазначається, що у 1856 році у Києві було п'ять книгарень: дві з іноземними книжками і три з російськими [2, с. 97-100].

Про обсяги книгодрукування в Україні у XIX ст. може свідчити книготоргівля прикажчика С. Літова – М. Оглобліна. На 1876 р. тільки київська книгарня налічувала близько 200000 томів. Для порівняння: у 1904 р. в усій Російській імперії налічувалося 727 книготорговців, тобто менше, ніж в одному Лейпцигу (884 книготорговці) [2, с. 100-101].

Видавництвом української книжки займався Ф. Йогансон, який у 1875 р. розгорнув власну книжкову торгівлю на Хрещатику. Свою видавничу діяльність підприємець почав з видання творів І. Котляревського. Крім художньої літератури великим попитом користувалися твори українських композиторів, насамперед М. Лисенка [2, с. 101-102]. Наприкінці XIX ст. магазини В. Ідзиковського налічували майже 600 видань нот оригінальних творів, серед яких переважно українські автори і близько 300 передрукованих п'єс іноземних композиторів. З 1896 р. В. Ідзиковський видав майже всі твори українських композиторів [2, с. 102-110].

В середині XIX ст. за кількістю виданих книжок Київ посів третє місце у європейській частині Російської імперії, значно випередивши Одесу, Харків та Варшаву. Видавництво української книжки поступово збільшувалося. Так, у 1847 р. в Україні видавалася лише одна книжка українською мовою, тоді як за 1874-1875 рр. – 23 % від загальної кількості книжок. За цей час видано 65600 україномовних примірників. На жаль, Емський указ 1876 р. призвів до цілковитого занепаду української культури.

З приходом радянської влади розпочалася націоналізація друкарського устаткування в Харкові, Києві, Катеринославі, Одесі та інших містах України. Практично все друкарське обладнання приватних та кооперативних видавництв було конфісковано та передано новим власникам.

Трагічним для українського книговидавництва виявився 1920 р., коли припинили своє існування діючі видавництва «Освіта», «Час», «Друкар», «Криниця», «Дзвін». У штатному розкладі всіх державних установ, навчальних, освітніх, наукових закладів, у тім числі й у видавництвах, з'явилася посада комісара. Розпочалася ревізія змісту діяльності видавництв, які утворилися чи зміцніли за часів діяльності українських урядів. До списків забороненої літератури увійшли не лише підручники з історії чи літератури, а й з арифметики, геометрії, фізики через їхню «аполітичність». Натомість профільними називалися книжки, що популяризують марксизм-ленізм, історію ВКП(б) і революційний рух.

11 травня 1971 р. виходить постанова ЦК Компартії України «Про стан книговидавничої галузі в республіці та заходи щодо її поліпшення», в якій говориться про необхідність концентрації книговидавництва у великих містах. Сформована в середині 70-х років структура книговидавництва проіснувала практично до кінця 80-х років. Так, у Києві існувало 15 видавництв, серед них: політвидав України, видавниче об'єднання «Вища школа», «Техніка», «Радянська школа», «Дніпро», «Мистецтво», «Наукова думка» тощо.

Звісно, за часів радянської влади **видавалися книжки, працювали бібліотеки. Але радянська владарозглядала книгарні насамперед як прекрасний засіб пропаганди**, тому там продавали не тільки казки, а передусім твори, що пропагували радянську систему.

Отже, історія книгодрукування в Україні сягає багатьох століть, але в чому ж полягають причини нинішнього занепаду книговидавничої галузі? Президент Української асоціації книговидавців і книгорозповсюджувачів О. Афонін називає книгарні «ліками», яких найбільше потребує українська книжка, бо саме вони можуть врятувати її від тиску російських видавництв. Він стверджує, що українська книжка потребує перш за все не фінансової, а організаційної підтримки: створення муніципальних книжкових магазинів, якими б опікувалися органи державної влади. У своїй заяві до Президента України і Кабінету Міністрів про зупинення виселення видавництв, книгарень, бібліотек, закладів культури й мистецтва О. Афонін пропонує ініціювати прийняття поправок до закону, яким було б встановлено, що в будь-якому разі правонаступником книгарні має бути лише книгарня, галерея – галерея, бібліотека – бібліотека.

Існує ще одна проблема: знайти гарну книжку часто буває важко. Вибір, який є у книгарнях, орієнтований на невибагливого читача: в асортименті – бестселери, подарункові варіанти, а класичну літературу знайти складно. За даними статистики, нині в Україні налічується лише 350 книгарень. Для порівняння: у Голландії з населенням близько 16 мільйонів книжкових крамниць понад 1600, у Польщі з населенням майже 38 мільйонів – 2500.

Є й деякі зрушення в цій справі. 21 квітня 2015 р. на Хрещатику, 13 відкрилася триповерхова книгарня «Буква», такий же магазин працює у підземному переході (Хрещатик, 20). Створення в Києві книжкових супермаркетів цієї мережі пожвавило книжкову торгівлю, але в областях, особливо в селах, проблема з книгарнями залишається невирішеною. Особливо це стосується спеціалізованої літератури.

З цього витікає ще одне нерозв'язане питання: більшість великих приватних книгарень, які є в Києві, належать російським видавництвам, у яких лєвова частка асортименту відповідна. За офіційною інформацією митників, лише у 2005 р. в Україну ввезено книжок на суму 27 мільйонів доларів. Фахівці стверджують, що нині більше двох третин коштів, які обертаються у книжковому ринку України, належать російським видавцям. Українські книговидавці загострюють увагу на тому, що мережеві книгарні в нашій країні у переважній більшості створено за рахунок іноземного капіталу, зокрема російського. Серед структур, що утримують і фінансують ці торговельні мережі, такі найбільші російські видавництва, як «ЕКСМО», «АСТ» та ін. Кожне з них щорічно видає на 15-20 мільйонів примірників більше, ніж усі українські видавництва. Відповідно, мережеві магазини працюють переважно з російською книжкою, українська (а тим більше україномовна) книжка у їхній асортиментній базі стано-

вила від 2 % (у Криму до анексії) до 30 % (у західних областях України). У Києві цей показник становить в середньому 10-15 %. Невтішна статистика.

Отже, популяризацією книжок, на жаль, зараз займаються більше книговидавці, ніж державні органи культури, а найстаріші книгарні Києва ще не скоро зможуть похвалитися високими технологіями, адже на сьогодні їх непершочергове завдання – вижити.

Таким чином, актуальною залишається проблема збереження історичних традицій, культурних та моральних цінностей нашого суспільства. У цьому процесі виключну роль відіграє книжка й традиції книгочитання загалом.

Шляхи подолання видавничої кризи в Україні експерти вбачають в наступних кроках влади:

- сформулювати та законодавчо закріпити базові принципи державної політики у сфері книговидання;
- ліквідувати ПДВ на українську книжку (у Великій Британії, яка є світовою книжковою метрополією, ПДВ на книжку ніколи не було);
- стимулювання українського (і в першу чергу – україномовного) книгодрукування у таких сегментах книжкового ринку, як комп'ютерні науки, технології, економіка та інших жанрових нішах;
- влада має сприяти не лише видавництву, а й розповсюдженню друкованої продукції, що стимулюватиме розвиток української книжкової індустрії;
- звернутися до антимонопольного комітету з дорученням дати оцінку щодо монополізації більшості книгарень іноземними власниками;
- стимулювати процес контролю контрабандного ввезення книжок з-за кордону та піратського передруковування (ця цифра на даний момент становить 75 % від загальної кількості проданих книжок в Україні);
- запровадити в засобах мас-медіа соціальну рекламу української книжки;
- сприяти проведенню книжкових ярмарків, презентацій творів українських авторів.

Вирішення цих проблем сприятиме захисту національної культури, зокрема книговиданню, що є стратегічною галуззю держави з точки зору національної безпеки, також впливатиме на формування міжнародного авторитету України і за умови ефективної державної політики забезпечить захист внутрішнього ринку.

### **Література**

1. Чижевський Д. Бібліотека Теофана Прокоповича // Науковий збірник / Українська Вільна Академія наук у США. Науковий збірник. II. – Нью-Йорк, 1953. – С. 127-136.
2. Рибаків М. О. Хрещатик відомий і невідомий. – К.: Київ, 2003. – 504 с.

**Дьолог О.С.,**  
кандидат філологічних наук,  
доцент кафедри українознавства і мовної  
підготовки іноземних громадян  
Харківський національний економічний  
університет ім. С. Кузнеця

### **ІНТЕРНЕТ-СЛЕНГ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІА-ПРОСТОРІ**

**Анотація.** У статті розглянуті особливості використання українського інтернет-сленгу в сучасному медіа-просторі, проаналізовані його види й способи поширення. Визначено причини виникнення українського інтернет-сленгу та можливі шляхи його розвитку в глобальній мережі Інтернет.

**Ключові слова:** інтернет-сленг, мем, інтернет-мем, спілкування, Всесвітня мережа, мовлення, інтернет-користувачі.

**Abstract.** In the article there were considered the peculiarities of using of the Ukrainian Internet-slang in the modern media environment, there were analyzed its types and the ways of spreading. There are determined the reasons of occurrences of the Ukrainian Internet-slang and possible ways of its development in the Global Network.

**Keywords:** Internet-slang, meme, internet-memes, communication, global network, speech, internet users.